

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА,
кандидата мистецтвознавства, професора,
завідувача кафедри духових та ударних інструментів
Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової
Буркацького Зіновія Павловича
на дисертаційну роботу Бойка Павла Андрійовича
на тему: «Кларнет в оркестровому мисленні Дмитра Шостаковича»,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії**

Галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»
Спеціальність 025 – «Музичне мистецтво»

Опрацювання матеріалів кваліфікаційної наукової праці на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата мистецтвознавства) Бойка Павла Андрійовича на тему «Кларнет в оркестровому мисленні Дмитра Шостаковича» дозволяє сформулювати узагальнені висновки щодо актуальності, наукової новизни, теоретичного та практичного значення дослідження, основні положення якого винесені на захист.

Актуальність теми дисертаційної роботи не викликає сумнівів, адже дослідник представив оригінальний напрямок, що поєднує в собі розгляд принципів оркестрового мислення, специфіку «театру тембрів» оперної та симфонічної партитури» (с. 19) та в цілому – розгорнуту інтерпретацію тембу кларнета в творчості Дмитра Шостаковича.

Тема дисертаційної роботи Бойка П.А. пов'язана із перспективним тематичним планом науково-дослідної діяльності НМАУ ім. П.І. Чайковського на 2015-2020 роки, зокрема темою № 11 «Зарубіжна музична культура: культурологічні, художньо-естетичні та виконавські аспекти», що є підтвердженням її актуальності.

Обґрунтованість наукових положень дисертаційної роботи зумовлена використанням достатньо широкого кола загально-наукових та спеціальних музикознавчих методів дослідження. Зокрема йдеться про дедуктивний,

індуктивний, емпіричний, компаративний, системний метод цілісного аналізу музичних творів та ін.

Достовірність отриманих та відображеніх у дисертації наукових результатів ґрунтується на опрацюванні автором робіт сучасних та зарубіжних музикознавців та фахівців в галузях: історії та теорії виконавства на кларнеті; творчості Д. Шостаковича; проблематики музичного мислення; історії музики та історії виконавства; праць з інструментознавства, акустики та тембріки; аналізу музичних творів та інтерпретації. Підсилюється значущість та комплексність отриманих результатів за допомогою матеріалом дослідження а) партитурами творів Дмитра Шостаковича: концерти, редакції опер, оркестровки камерно-вокальних опусів тощо; б) партитурами творів інших композиторів, що підкреслювали семантику кларнетового тембру; в) спогадами диригентів, епістолярною спадщиною тощо.

Новизна наукових положень, висновків і узагальнень, сформульованих у дисертації полягає у тому, що «вперше детально проаналізовано усі кларнетові партії оперних та симфонічних творів Д. Шостаковича»; «здійснено розгляд принципів оркестрового мислення Д. Шостаковича у різні періоди творчості» (цитата за текстом рукопису с. 6). Дисертантом систематизовано оркестрові та сухо кларнетові труднощі в оперних партитурах Д. Шостаковича; виявлені формотворчі та темброво-виразні особливості кларнета в процесах симфонізації та тембрової драматургії.

Дисертаційна робота представлена у вигляді наукової кваліфікаційної праці, яка складається з трьох розділів з підрозділами, кожен з яких доповнює розуміння цілого, а саме – специфіки та значення кларнету в оркестровому мисленні Дмитра Шостаковича.

Розділи дисертації логічно пов’язані між собою, а виклад матеріалу є докладним. Структура дисертації відображає її концептуальну направленість та дозволяє виокремлювати магістральні напрями: передумови розгляду виражальних можливостей кларнета в дослідженні творчих принципів

Д. Шостаковича; засади для тлумачення явища та поняття тембру, параметри формування тембру «кожного конкретного звуку» (с. 71), а також тембріки як синтез-явища, «організованого суто музичними складовими, такими як ритм, висота звуку та його артикуляція» (с. 71); основні тенденції та системні засади розвитку категорії «оркестрове мислення Д. Шостаковича»; дослідження значення, функцій тембрового аспекту кларнета в оперних партитурах Д. Шостаковича та виявлення прийомів тембрової драматургії; семантика тембру кларнета в симфонічних творах, відповідно до творчої еволюції стилю письма композитора. Викладення матеріалу демонструє визначну практичну виконавську оснащеність, високі аналітичні можливості, наукову прискіпливість та надзвичайну зацікавленість автора.

У висновках відбито підсумки дослідження, формулюються положення, які мають перспективне значення для подальших музично-історичних, теоретичних, методичних та науково-практичних розробок. Таким чином, висновки дисертації мають повний і вичерпний характер.

Поваги заслуговує джерельна база роботи (219 позицій в списку літератури; партитури масштабних творів Д. Шостаковича: опери, окремі твори та всі (!) симфонії), запропонований до нашої уваги розгорнутий ілюстративний матеріал, представлений в додатках. Зокрема в Додатку А автор пропонує до уваги нотні приклади до розуміння особливостей оркестрових труднощів з різних творів, фрагментів з опери «Нос», «Леді Макбет», «Катерина Ізмайлова»; схеми, таблиці та нотні приклади симфоній (№№ 1, 2, 3, 4); в Додатку Б представлені докладні розвідки щодо кларнетової аплікатури, і цим підкреслюється методична значущість роботи.

Ясна побудова, стрункість викладення, наочність представленої концепції дозволяють включити основні положення та результати дослідження до навчальних курсів мистецьких закладів освіти. Без сумніву, положення дисертації знайдуть своє практичне застосування, не тільки у викладанні музично-історичних та музично-методичних дисциплін, теорії та історії оркестрових стилів, методики

гри на кларнеті, інструментознавстві тощо, але й у класу з фаху (кларнет), а також у класах оркестру, оркестрового диригування.

Щодо апробації матеріалів дослідження, то дисертант висвітлює результати своєї наукової діяльності з 2018 року. Зокрема, він взяв участь у 5 міжнародних конференціях (опубліковано тези), а також за темою дисертаційної роботи опубліковано 3 одноосібні наукові статті, з них: 2 – у наукових фахових виданнях України, 1 – в іноземному виданні. Таким чином, можна стверджувати, що результати дослідження відображені достатньою мірою.

Разом з визначенням позитивних рис роботи виникають деякі зауваження і запитання до дисертанта:

1. Загальна структура дисертації представлена культурологічним, музикознавчо-історичним, аналітичним, виконавським аспектом проблеми. На наш погляд, більш розгорнуті викладки щодо методичних підходів до особливостей репетиційної роботи та сценічної презентації кларнетових партій в творчості Дмитра Шостаковича значно підсилили б практичну значущість роботи. Але разом з тим, необхідність, на наш погляд, в такому методичному ракурсі є вказівкою на перспективність як представленої, так і подальшої роботи.

2. В ключових словах привертає увагу поняття про темброву інверсію. Крім того, автор виокремлює жанрово-тематичну, стилеву та темброву інверсії, що характеризуються зміною регістрових умов, жанровою трансформацією, порушенням принципів «звичного амплуа інструментів групи кларнетів» (с. 115). А також зустрічаємо надзвичайно цікаве узагальнення щодо трактування тембру кларнета – прийом оксиморону (розділ 2). Хотілося б почути більш докладно про ці два явища – темброву інверсію та прийом оксиморону.

3. Прошу більш докладно висвітлити питання: В практичній роботі над кларнетовими партіями музики Дмитра Шостаковича чи є необхідність застосування новітніх технік, методів тощо для формування того самого «театру тембрів». Чи достатньо традиційних підходів? І якщо новітні підходи

представляються необхідними, то чи можна хоча б стисло окреслити палітру цього комплексу, відповідно до виконавських завдань в музиці Д. Шостаковича?

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що виявлені окремі дискусійні положення відбивають творчий підхід дисертанта до висвітлення проблематики роботи й не знижують позитивної оцінки проведеного дослідження.

Таким чином, дисертація П.А. Бойка на тему «Кларнет в оркестровому мисленні Дмитра Шостаковича» є оригінальним науковим дослідженням актуальної проблеми, що містить комплекс оригінальних підходів до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних із реалізацією виявлення особливостей тембру кларнета та його виразових якостей в оркестровому мисленні Дмитра Шостаковича.

Завдання дисертаційної роботи були вирішені, мета дослідження – досягнута. Результати проведеного дослідження містять елементи наукової новизни. Дисертаційна робота за своєю структурою та обсягом повною мірою відповідає встановленим вимогам. У публікаціях здобувача знайшли відображення основні положення дисертації.

Дисертаційна робота П.А. Бойка на тему «Кларнет в оркестровому мисленні Дмитра Шостаковича» підготовлена з дотриманням принципів академічної добродетелі, є завершеним та самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, а її автор Бойко Павло Андрійович заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України,
завідувач кафедри духових та ударних інструментів,
Одеської національної музичної академії
імені А.В. Нежданової

З.П. Буркацький

